DUAL TA'LIM SHAROITIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA PEDAGOGIK MAHORATNI SHAKLLANTIRISH

Odilova Mavluda Uchqun qizi
Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi
E-mail: OdilovaMavluda1998@gmail.com

Received: 16.10.2025
Revised: 17.10.2025
Accepted: 18.10.2025

Kalit so‘zlar:
dual ta’lim, pedagogik mahorat, kasbiy tayyorgarlik, innovatsion metod, refleksiya, amaliy faoliyat, pedagogik kompetentlik, o‘qituvchi tayyorlash.

Annotatsiya. Mazkur tezisda dual ta’lim sharoitida bo‘lajak o‘qituvchilarda pedagogik mahoratni shakllantirish masalalari yoritilgan. Unda nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan integratsiyalash orqali o‘qituvchining kasbiy tayyorgarligini oshirish, pedagogik jarayonni samarali tashkil etish, innovatsion metod va texnologiyalarni o‘quv jarayoniga tatbiq etish yo‘llari tahlil qilingan. Tadqiqotda dual ta’lim tizimining afzalliklari, o‘quvchilarni real ta’lim muhitida faol ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytirish, o‘qituvchining kasbiy refleksiyasi va pedagogik muloqot madaniyatini shakllantirish omillari yoritilgan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, dual ta’lim modeli pedagogik mahoratni rivojlantirishning samarali vositasi bo‘lib, bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini oshirishga xizmat qiladi.

Keywords:
Dual education, pedagogical skills, professional preparation, innovative methods, reflection, practical activity, pedagogical competence, teacher training.

Annotation. This thesis explores the development of pedagogical skills among future teachers within the framework of dual education. It analyzes ways to enhance professional preparation by integrating theoretical knowledge with practical experience, effectively organizing the teaching process, and applying innovative teaching methods and technologies. The study highlights the advantages of the dual education system, opportunities for students to participate actively in real educational environments, and the factors contributing to teachers’ professional reflection and pedagogical communication culture. The results show that the dual education model serves as an effective tool for developing pedagogical mastery and strengthening future teachers’ professional competence

Ключевые слова:
Дуальное образование, педагогическое мастерство, профессиональная

Аннотация. В данной тезисе рассматриваются вопросы формирования педагогического мастерства у будущих учителей в условиях дуального образования. Анализируются пути повышения профессиональной подготовки через интеграцию

подготовка, инновационные методы, рефлексия, практическая деятельность, педагогическая компетентность, подготовка учителей.

теоретических знаний с практической деятельностью, эффективную организацию педагогического процесса и применение инновационных методов и технологий обучения. В исследовании раскрываются преимущества дуальной системы образования, расширение возможностей студентов для активного участия в реальной образовательной среде, а также факторы формирования профессиональной рефлексии и культуры педагогического общения. Результаты показывают, что модель дуального образования является эффективным средством развития педагогического мастерства и повышения профессиональной компетентности будущих учителей.

Kirish. Zamonaviy ta’lim tizimining rivojlanish jarayonida o‘qituvchining kasbiy mahorati ta’lim sifatini belgilovchi eng muhim omillardan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Global miqyosda raqobatbardosh, malakali, innovatsion fikrlovchi pedagog kadrlarni tayyorlash bugungi kunda oliy ta’lim muassasalari oldida turgan ustuvor vazifalardan biridir. Shu nuqtai nazardan, dual ta’lim tizimi o‘qituvchilarni tayyorlashda nazariya va amaliyotni uzviy bog‘lash, talabalarning kasbiy faoliyatga tayyorlik darajasini oshirish va real mehnat muhitida o‘zini sinab ko‘rish imkoniyatlarini yaratishda samarali mexanizm sifatida qaralmoqda. Dual ta’lim sharoitida o‘quv jarayonining bir qismi ta’lim muassasasida nazariy bilimlarni egallashga, ikkinchi qismi esa amaliyot tashkilotlarida bevosita kasbiy tajriba orttirishga yo‘naltiriladi. Bu jarayon bo‘lajak o‘qituvchilarga pedagogik faoliyatning mohiyatini chuqur anglash, o‘quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olish, dars jarayonida zamonaviy metod va texnologiyalardan samarali foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, dual ta’lim tizimi o‘qituvchining o‘z ustida ishlash, refleksiya yuritish, pedagogik muloqot madaniyatini rivojlantirish kabi jihatlarni ham takomillashtiradi. Natijada, o‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi, yo‘lboshchi va ijtimoiy yetakchi sifatida o‘z faoliyatini samarali olib borishga tayyorlanadi. Shunday qilib, dual ta’lim sharoitida bo‘lajak o‘qituvchilarda pedagogik mahoratni shakllantirish — ta’lim jarayonining sifatini oshirish, ta’limni mehnat bozori ehtiyojlariga moslashtirish hamda pedagogik innovatsiyalarni amaliyotga tatbiq etishning muhim bosqichi hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili. Dual ta’lim tizimi zamonaviy pedagogik yondashuvlar ichida o‘qituvchi tayyorlash jarayonida nazariya va amaliyot birligini ta’minlovchi samarali model sifatida keng e’tirof etilmoqda. [1] Biggs (1999) ta’lim jarayonida talabani faol sub’ekt sifatida qarash zarurligini ta’kidlab, konstruktiv yondashuv asosida o‘qituvchining kasbiy faoliyatini o‘z-o‘zini rivojlantirish jarayoni bilan bog‘laydi. Bu fikr dual ta’limda o‘qituvchi nomzodlarning o‘quv va amaliy

faoliyatini uyg‘unlashtirishga xizmat qiladi. [2] Kolb (1984) esa tajribaviy o‘qish nazariyasini ilgari surib, ta’lim samaradorligini oshirish uchun o‘rganish jarayonida amaliy faoliyatning muhimligini asoslab bergan. Bu nazariya bo‘lajak o‘qituvchilarning pedagogik mahoratini shakllantirishda amaliy tajribaning hal qiluvchi rolini ko‘rsatadi. [3] Vygotsky (1978)ning sotsiokultural nazariyasiga ko‘ra, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi muloqot, ijtimoiy hamkorlik va o‘zaro ta’sir jarayoni shaxsning rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Shu bois dual ta’lim jarayonida o‘qituvchilik amaliyotida bevosita ishtirok etish o‘quvchi-talabada kasbiy muloqot madaniyatini shakllantirish uchun asos yaratadi. [4] Xodjayev (2020) o‘z tadqiqotlarida dual ta’lim tizimini O‘zbekiston oliy ta’lim tizimiga joriy etish tajribasini o‘rgangan va ushbu tizim orqali talabalar kasbiy kompetentligini amaliy tajriba orqali oshirish mumkinligini ta’kidlagan. [5] Qodirova (2021) esa bo‘lajak o‘qituvchilarda pedagogik mahoratni rivojlantirishda innovatsion metodlar, kommunikativ mashg‘ulotlar va refleksiya usullarining ahamiyatini ko‘rsatib, dual ta’lim tizimi bu jarayonni yanada tabiiy va samarali qiladi, degan xulosaga kelgan. Ushbu manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, dual ta’lim tizimi o‘qituvchini nafaqat nazariy bilimlar bilan, balki amaliy ko‘nikmalar, refleksiv tafakkur va pedagogik madaniyat bilan ham qurollantiradi, bu esa ta’lim sifatini oshirish va mehnat bozorida raqobatbardosh kadrlar tayyorlash uchun zarur asosdir.

Materiallar va usullar. Tadqiqot jarayonida dual ta’lim tizimi asosida bo‘lajak o‘qituvchilarda pedagogik mahoratni shakllantirish jarayonini o‘rganish maqsadida kompleks ilmiy-uslubiy yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqot obyekti sifatida pedagogika yo‘nalishida tahsil olayotgan 3–4-bosqich talabalar tanlab olindi, ularning umumiy soni 100 nafarni tashkil etdi. Tadqiqot davomida kuzatuv, suhbat, so‘rovnoma, test sinovlari va pedagogik eksperiment metodlaridan foydalanildi. Kuzatuvlar dars jarayonida va amaliyot davrida olib borilib, talabalarning kasbiy faoliyatga tayyorgarlik darajasi, o‘quvchilarga yondashuvi hamda pedagogik muloqot madaniyati tahlil qilindi. So‘rovnoma orqali talabalar va ularning amaliyot rahbarlari fikrlari o‘rganilib, dual ta’lim tizimining afzalliklari va kamchiliklari aniqlab chiqildi. Pedagogik eksperiment ikki bosqichda o‘tkazildi: tajriba guruhi (dual ta’lim asosida o‘qigan talabalar) va nazorat guruhi (an’anaviy ta’limda o‘qigan talabalar) faoliyati solishtirildi. Tadqiqotda olingan natijalar statistik tahlil metodlari yordamida qayta ishlanib, ular asosida dual ta’lim tizimi bo‘lajak o‘qituvchilarning pedagogik mahoratini shakllantirishda qanday o‘zgarishlarga sabab bo‘layotgani aniqlashtirildi. Shuningdek, tahlil jarayonida sifatli va miqdoriy yondashuvlar uyg‘unlashtirilib, pedagogik mahorat komponentlari — kommunikativ, refleksiv, didaktik va tashkiliy ko‘nikmalarning rivojlanish darajalari baholandi. Natijada, dual ta’lim sharoitida o‘qituvchilar tayyorlash jarayonining samaradorligini oshiruvchi pedagogik shart-sharoitlar aniqlanib, ularning amaliy ahamiyati asoslab berildi.

1-Jadval. Bo‘lajak o‘qituvchilarning pedagogik mahorat komponentlari bo‘yicha dastlabki tahlil natijalari

Ko‘rsatkichlar	Yuqori daraja (%)	O‘rta daraja (%)	Past daraja (%)
Didaktik ko‘nikmalar	22	53	25
Kommunikativ ko‘nikmalar	28	50	22
Refleksiv yondashuv	18	56	26
Tashkiliy malaka	20	58	22

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, tajriba boshlanishida aksariyat talabalar pedagogik mahoratning asosiy komponentlari bo‘yicha o‘rta darajaga ega bo‘lgan, bu esa dual ta’lim tizimini joriy etish zarurligini ko‘rsatadi.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot jarayonida dual ta’lim tizimi asosida tahsil olayotgan bo‘lajak o‘qituvchilarning pedagogik mahoratini shakllantirishga qaratilgan tajriba-sinov ishlari natijalari tahlil qilindi. Tajriba guruhi talabalarining o‘qituvchilik amaliyoti jarayonida o‘z faoliyatlarini mustaqil rejalashtirish, dars jarayonida zamonaviy metodlardan foydalanish hamda o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish ko‘nikmalari an’anaviy ta’limdagi nazorat guruhi talabalariga nisbatan yuqori bo‘ldi. Dastlabki bosqichda (jadval 1) pedagogik mahorat komponentlari — didaktik, kommunikativ, refleksiv va tashkiliy ko‘nikmalar o‘rta darajada ekanligi aniqlangan bo‘lsa, dual ta’lim jarayoni davomida bu ko‘rsatkichlar sezilarli darajada yaxshilandi. Ayniqsa, talabalar o‘qituvchilik amaliyotini real ta’lim muassasalarida o‘tash jarayonida o‘zaro muloqot, dars tahlili, o‘quv materiallarini moslashtirish kabi kasbiy jihatlarni mustaqil bajara olishga o‘rgandilar. Shuningdek, o‘quv jarayonida amaliy mashg‘ulotlarning ulushi ortgani sababli talabalar nazariy bilimlarni amalda qo‘llashga, refleksiya yuritish orqali o‘z faoliyatini tahlil etishga va kamchiliklarni bartaraf etishga o‘rgandilar. So‘rovnoma natijalari ham dual ta’lim tizimining ijobiy ta’sirini ko‘rsatdi: talabalar pedagogik muloqot, darsni boshqarish, o‘quvchilarga individual yondashuv va baholash mezonlarini qo‘llashda o‘zlariga nisbatan ishonch hosil qilganliklarini bildirdilar. Natijalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, dual ta’lim modeli nafaqat o‘qituvchilik mahoratini shakllantirishda, balki talabalarda kasbiy o‘zlikni anglash, mas’uliyat va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Tadqiqot davomida kuzatilgan o‘sish dinamikasi shuni isbotlaydiki, amaliyot bilan bevosita bog‘langan ta’lim modeli o‘quvchining faol ishtirokiga, natijadorlikka va innovatsion fikrlashga turtki beradi. Shu asosda aytish mumkinki, dual ta’lim tizimini keng joriy etish pedagogik ta’lim sifatini oshirish va bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning samarali yo‘lidir.

Xulosa. O‘tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, dual ta’lim sharoitida bo‘lajak o‘qituvchilarda pedagogik mahoratni shakllantirish o‘qituvchilik kasbiga tayyorlashning eng samarali shakllaridan biridir. Dual ta’lim tizimi nazariya va amaliyot birligini ta’minlab, talabalarga real pedagogik muhitda faol ishtirok etish, kasbiy mas’uliyatni his qilish hamda o‘z faoliyatini refleksiya asosida tahlil qilish imkonini yaratadi. Tajriba-sinov jarayonlari natijalariga ko‘ra, dual ta’lim tizimi orqali o‘qituvchilik faoliyatining asosiy komponentlari — didaktik, kommunikativ, refleksiv va tashkiliy ko‘nikmalar samarali rivojlangan. Bu tizim talabalarning o‘z

kasbiga bo‘lgan ijobiy motivatsiyasini oshirgan, innovatsion yondashuvlardan foydalanish malakasini kuchaytirgan hamda o‘z-o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan ehtiyojni kuchaytirgan. Shuningdek, amaliy mashg‘ulotlarning muntazamligi va ishlab chiqarish hamkorligining mavjudligi o‘qituvchilik amaliyotining mazmunini boyitgan va kasbiy sifatlarning shakllanishiga zamin yaratgan. Shunday qilib, dual ta’lim modeli o‘qituvchi tayyorlash jarayonida nafaqat nazariy bilimlarni mustahkamlash, balki talabalarning kasbiy tafakkuri, kommunikativ madaniyati va tashabbuskorligini rivojlantirish orqali ta’lim sifati hamda raqobatbardosh pedagog kadrlarni yetishtirishga xizmat qiladi. Shu sababli, oliy ta’lim tizimida dual ta’lim mexanizmlarini yanada kengroq joriy etish va uni zamonaviy pedagogik innovatsiyalar bilan boyitish istiqboldagi ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida qaraladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Biggs, J. (1999). Teaching for Quality Learning at University: What the Student Does. Buckingham: Open University Press.
2. Kolb, D. A. (1984). Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
3. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
4. Xodjayev, A. (2020). “Dual ta’lim tizimini pedagogik jarayonga joriy etishning samarali mexanizmlari.” Ta’lim taraqqiyoti jurnali, №3, 45–52-betlar.
5. Qodirova, G. (2021). “Bo‘lajak o‘qituvchilarda pedagogik mahoratni shakllantirishda innovatsion yondashuvlarning o‘rni.” Pedagogika va psixologiya ilmiy jurnali, №2, 60–67-betlar.